

UDK:635.1 /.9.

NOYOB MANZARALI CHINOR (PLATANUS) DARAXTI HAQIDA QISQACHA MA'LUMOT

Yulbasov Avazbek Muhtarovich

Nazirjonov Ibrohimjon Anvarjon o'g'li

Abdurahmonov Muhammadmo'ydin Bohodirjon o'g'li

Sultonov Xumoyun Mahmudjon o'g'li

avazbekakayulbarsov@gmail.com 1 nazirjonovi@mail.ru 2

muhammadmoydinabdurahmonmov@gmail.com3 xumoyunsu@gmail.com4

O'rmon xo'jaligi ilmiy-tadqiqot instituti

Andijon filiali ilmiy xodimlari

Annotatsiya: *Maqolada turli sharoitlarda manzarali chinor (platanus) daraxti haqida va chinor urug'larilaridan va qalamchasidan ko'paytirish va rivojlanishi to'g'risida so'zlangan.*

Kalit so'zlar: *O'rmon, chinor, ko'chat, nihol, chinor, agrotexnik talablar, rivojlanish, variant, urug'*

Annotation: *The article discusses the issues of growing ornamental plane trees (sycamores) in various conditions, as well as the propagation and development of plane trees by seeds and cuttings.*

Keywords: *Forest, plane tree, seedling, shoot, plane tree, agrotechnical requirements, development, variety, seed*

Respublikamizda barcha tarmoqlarda olib borilayotgan islohotlar qatorida o'rmon xo'jaligida ham bir qancha islohotlar amalga oshirilmoqda. Buning natijasida o'rmon ekinlar strukturasi yangicha tizimi joriy qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 oktyabrdagi PQ-4850-son «O'zbekiston Respublikasida o'rmon xo'jaligi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi qarorida madaniy o'rmonzorlar tashkil qilish jumladan manzarali daraxtini o'stirish, ko'paytirish va uning xom-ashyosini tayyorlash sohasini rivojlantirish bo'yicha alohida chora tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda noyob manzarali daraxtlarini yetishtirish va ularni ko'paytirish manzarali noyob ko'chatlar bazasini shakllantirish ishlarini amalga oshirish bo'yicha keng ko'lamdagi tadbirlar bajarilmoqda. Bugungi kunda yurtimizda dekorativ daraxt sifatida ko'chalar, dam olish maskanlari, xiyobonlar landshaft dizaynida foydalanib kelinmoqda.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

Respublikamiz xududlarida o'rmon xo'jaliklarini tashkil etish, ularni maydonlarni kengaytirish va rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamda ishlar olib borilmoqda. Chinor daraxtini yetishtirish hajmi urug'lik zahiralarning shakllanish darajasi va ularni yetishtirishning mintaqaviy agrotexnologiyalarining ishlab chiqarilmaganligi bilan belgilanadi. Shu bois chinor ko'chatini biologik xususiyatlarini aniqlash va ularning yetishtirishda samarali usullarini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Tadqiqot ishlari natijalari asosida chinor ko'chatlarini yetishtirishning agrotexnologiyasi ishlab chiqilmoqda. Ularni amaliyotda qo'llash olingan natijalar asosida sifatli xom-ashyo olish imkoniyatini yaratiladi. Chinor tabiiy ravishda issiqlikni, yorug'likni va namlikni afzal ko'radigan o'simlik, shuning uchun qishi qattiq bo'lgan hududlarda uni o'stirish mumkin emas. Agar issiqlik ko'rsatkichlari -15 darajaga tushsa, chinor hamon omon qolishi mumkin, lekin agar termometr -25 sovuqqa yetsa, uning o'limi muqarrar. Tabiiy gigant ochiq bo'lishi kerak, toj har tomondan quyosh nurlari bilan yoritiladi. Birinchi marta ko'chat o'sishi tez bo'lganligi sababli, bunday tezlikni kafolatlaydigan yuqori yorug'lik darajasi. Siz chinor daraxtini binolar yaqiniga qo'ymang, chunki o'simlik shunchalik kuchli ildiz tizimiga egaki, u nafaqat kommunikatsiyalarni, balki kapital poydevorining buzilishiga olib kelishi mumkin. Chinor uchun tuproq muammolarni yig'ish qiyin bo'lmaydi, chunki o'simlik har qanday tarkibda yaxshi o'sishi mumkin, faqat asosiysi uning to'yimli va bo'shashmasligidir. Agar substrat bu xususiyatlardan farq qilmasa, chinor o'sishi sekin bo'ladi. Biroq, ba'zi turlar juda ishqoriy tuproqni afzal ko'rishadi, kislota qiymati pH 8 atrofida. Sug'orish chinorga g'amxo'rlik qilish muntazam bo'lishi kerak, chunki tabiatda bunday flora vakillari katta va kichik suv yo'llari yonida yoki pasttekisliklarda, daryolarning bo'g'ozlarida yoki daralar tubida namlik to'planadigan joyni tanlaydilar. Agar havo uzoq vaqt quruq va issiq bo'lsa, ayniqsa, chinor tuproqni namlashi kerak bo'ladi. Agar o'simlikda namlik yetarli bo'lmasa, uning o'sishi sekinlasha boshlaydi va barglari sarg'ayadi. Chinor ekish bahorda ham, kuzda ham o'tkaziladi. Shu bilan birga, bahor ekish paytida tuproq zich bo'lishi kerak. Tuproq bo'lagi u yerga joylashadigan qilib qazilgan, chinorlarning ildiz tizimini buzmasdan. Fidan konteynerdan ehtiyotkorlik bilan chiqariladi va teshikka joylashtiriladi. Teshikdagi tuproq tepaga to'ldirilgandan so'ng, tuproq ehtiyotkorlik bilan siqib chiqariladi, so'ng mo'l-ko'l sug'oriladi. Tuproqdagi namlikning kelajakda saqlanishini ta'minlash, begona o'tlarning o'sishini sekinlashtirish va keyinchalik o'simlikning ildizlarini sovuqdan himoya qilish uchun daraxt tanasi doirasini quruq tushgan barglar, archa panjalari bilan mulchalash tavsiya etiladi. O'g'itlar chinorni o'stirishda faqat o'simlik hali yosh bo'lganida uni qo'llash kerak bo'ladi. Odatda to'liq mineral komplekslar ishlatiladi. Bu qoida, ayniqsa, tuproq kamayib ketgan holatlarga tegishli. Kemira-Universal kabi preparatlarni qo'llash tavsiya etiladi, shunda ular minerallarga ham, kerakli iz elementlarga ham ega bo'ladi. Substratni tuproqqa nafaqat yaxshi gazlangan, organik va ko'p miqdorda minerallar kiritilishi kerak. Qadim zamonlardan beri chinorlar qalin soyani olish uchun ishlatilgan, ayniqsa issiq hududlarda. Agar yer maydoni va bog' maydonining kattaligi ruxsat bersa, unda

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

bunday go'zal o'simlikdan toj ostiga skameykalar yoki gazeboalar qo'yib, hovli maydonini bezash mumkin. Yosh o'simliklar yordamida to'siq hosil qilish mumkin. Chinor ifloslangan va gazlangan shahar havosiga osonlikcha bardosh bera olgani uchun, uni lenta qurti sifatida maydonlarda va bog'larda o'stirish tavsiya etiladi. Chinorning bitta salbiy xususiyati bor-bahor kelishi bilan, ayniqsa, shamolli va quruq ob-havo sharoitida bo'linishga juda oson duch keladigan yosh barglarda o'sish paydo bo'ladi. Bu shilimshiq allergik reaksiyaga olib kelishi mumkin, chunki u shilliq pardalar (og'iz va burun) va ko'zlarning qattiq tirnashiga yordam beradi. Agar uyda bahorgi gullash va gulchanglarga allergiyaga moyil odamlar bo'lsa, bog'da ekish paytida buni hisobga olish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 oktyabrdagi PQ-4850-son «O'zbekiston Respublikasida o'rmon xo'jaligi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi Qarori
2. O'zbekiston Respublikasining "O'rmon to'g'risida"gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli farmoni //O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
3. Dendrologiya A.K.Qayumov, E.T.Berdiyev, Toshkent Fan texnologiya 2012 yil B. 25–28
4. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS VOLUME –28 | ISSUE-5 May – 2023 I.A.Nazirjonov, A.M.Yulbasov